

la hozzájárulhat, hogy a tanulók gondolkodásában, tevékenységében helyet kapjanak a nemzeti és a globális értékek. Innovatív nevelési cél: a leendő magyar állampolgárok saját nemzeti kultúrájuk birtokában – más népek értékeit elfogadva – vegyenek részt az európai és más globális szerveződésekben.

JEGYZET

1. Sz. Dévai Judit: Identitás – szélzúgásban, Kortárs, 1993/8–9. 71., 73. p.
2. Adler, A.: Emberismeret. Gyakorlati individuálpaszichológia, Göncöl L. Bp., é.n. 184. p.
3. Bibó István: Válogatott tanulmányok (1935–1979) IV., Magvető Kiadó, Bp., 1990. 345., 350–351, 372–373., p.
4. Babits Mihály: A magyar jellemről. Mi a magyar? (Szerkesztette: Szekfü Gyula). Magyar Szemle Társaság, Bp., 1939. 86. p.
5. Angelusz Erzsébet: Antropológia és nevelés, Új Pedagógiai Szemle, 1993/2. sz., 10. p.
6. Lányi András: Mit ér a magyar, ha zsidó?, Liget, 1993/ősz/61. p.
7. Barta Jánosné: A nemzeti identitásról. Övönképzők és Tanítóképző Főiskolák Közleményei. XX. Debrecen, 1986., 63–64. p.
8. Csepeli György: Nemzeti tudat és érzésvilág Magyarországon a 70-es években. Múzsák Közművelődési K. Bp., 1985. 55., 64., 68. p.
9. Sz. Dévai J.: i. m. 71–72. p.
10. U.o. 74–78. p.
11. Lányi A.: i. m. 62. p.
12. Piaget, J. – Weil, A.: A haza és más országokhoz fűződő viszony fogalmának kialakulása a gyermekben, Vö. Csepeli György (szerkesztő). Előítéletek és csoportközi viszonyok. Bp., 1980. Közgazdasági és Jogi Kiadó, 159–188. p.
13. Havas Péter: A nemzeti azonosságtudat erősítése környezetismeret órán, A tanító, 1990/12. sz. 9. p.
14. Pataki Ferenc: Az iskolaügyi szociálpaszichológiai dimenziói, Új Pedagógiai Szemle, 1991/9. sz. 27. p.
15. Kosáry Domokos: A magyar történelem és a nagyvilág, Köznevelés, 1990/2. sz. 4. p.
16. Pallagi Ferenc: Megadásról nem tárgyalunk, Élet és irodalom, 1992. május 8. 6. p.
17. Kovács Imre: Népiség, radikalizmus, demokrácia. Gondolat Nyilvánosság Klub, Századvég, Bp., 1992. 148. p.
18. Stavenhagen R.: Etnikai konfliktusok és hatásuk a nemzetközi életre. Magyar Tudomány, 1991/11. sz. 1882. p. Vö. Általános történelmi fogalomgyűjtemény. (Szerkesztette: Markó László). Novotrade K. Kaposvár, 1990. 84., 107–108. p.
19. Sz. Dévai J.: i. m. 73–74. p.
20. Lányi A.: i. m. 61., 65., 67., p.
21. Sz. Dévai J.: i. m. 75–76. p.
22. Pozsgai Imre: A nemzeti emlékhelyek és nemzettudat, Új Forrás, 1988/október, 5. p.

DR. FARKAS OLGA

Juhász Gyula Tanárképző Főiskola
Szeged

A konstruktív viselkedés tanulása

SZÍNFOLT A FAKULTÁCIÓS PROGRAMKÍNÁLAT PALETTÁJÁN

A negyedéves főiskolai hallgatók összefüggő februári tanítási gyakorlatait figyelemmel kísérő tanárok évek óta beszámolót készítenek a látott órákról, a jelöltek felkészültségéről. Sőt: a személyes beszélgetések és tapasztalatok alapján javaslatokat is tesznek a tanárképzésre vonatkozóan.

Az utóbbi időben az ajánlások között gyakran szerepel mind a diákok, mind a tanárok részéről, hogy a „gyakorlati” készség alaposabb fejlesztésére, sőt tudatos tanulására lenne szükség. Talán nem vagyok egyedül azzal a tapasztalattal, hogy a pályakezdő fiataloknak elsősorban nem a szakmai tudásukkal adódhatnak gondok, hanem a kapcsolatteremtő kultúrájukkal, a serkentő pszichológiai klíma kialakításával stb. A friss diplomásoknak, de még a gyakorló pedagógusoknak is gondot jelenthet átlag napi 5x30 eltérő képességű gyerekekre időről időre odafigyelni, problémáikat érdemben kezelni, megnyilvánulásaikra hatékonyan reagálni stb.

Évről évre én magam is sokat törtem a fejem – 10 éves tanítási gyakorlattal a hátam mögött –, milyen értelmes és használható ötlettel gazdagíthatnám a soron következő év fakultációs programkínálatát, míg ebben az évben minden kétséget kizáróan nagy érdeklődésre számot tartó kezdeményezésről adhatok hírt. A JGYTF Neveléstudományi Tanszéke az „AVP” műhelyét első ízben 1994 februárjában szervezte meg főiskolai hallgatók részvételével.

A három „bűvös” szó jelentése: Alternative to Violence Project – *Alternatíva az Erőszakkal Szemben* egy nemzetközi szervezet, melynek célját, működésének lényegét, a tréningek sajátosságait ezen szaklap korábbi számában fejtettem ki bővebben (L. irodalom 3.).

AZ ÉLMÉNYSZERŰ TANULÁS FOLYAMATA

A napi tanítási – tanulási folyamatban gyakran felmerül a kérdés: milyen „technikákra”, gyakorlati ismeretekre van szükség ahhoz, hogy tanulócsoportjainkban a bizalom és az együttműködés légkörét sikerrel kialakítsuk? Hogyan kell egy gyerekközösséget létrehozni és fenntartani? Milyen tanulási stratégiával, irányítási stílussal érheti el a tanár, hogy a tanulók képesek legyenek közös célt kitűzni, és azon tudjanak kitartóan dolgozni? Miként valósítható meg az osztálytermekben, hogy a tanulók a szükséges tennivalókat egymás között felosszák, és egymással kooperálva „igazi” csoportként működjenek?

Mindezek az *ismeretek viszonylag rövid idő alatt elsajátíthatók, taníthatók és tanulhatók*. A műhelyjellegű csoportülések során a *hallgatók megtanulják, hogy hogyan lehet egy tisztességen, méltányosságon és gondoskodáson alapuló közösséget létrehozni*.

Ezt a folyamatot érzékeltetem, amikor a főiskola vadonatúj kínálatáról számolok be. Az első személyiségfejlesztő tréning 17 nappali tagozatos résztvevővel és háromtagú stábbal folyt.

A MEGERŐSÍTÉS ÉLMÉNYE – A BIZALOM KIALAKÍTÁSA

Nagyon nehéz megfogalmazni a folyamatot azok számára, akik nem voltak jelen a tanulás folyamatában. Ugyanis az egész kurzus lényege az *élményszerű tanulás* volt. Meg se kíséreltem, hogy a csoportban történeteket rendre leírjam, mert szinte lehetetlen az, hogy aki olvassa, ugyanazt értse rajta, mint az, aki végigcsinálta. Mindössze csak azt próbálom illusztrálni néhány példával, *hogyan történik* egy ilyen csoportban a tanulás, *mit lehet elsajátítani* a foglalkozások során.

Elsősorban ahhoz, hogy az induláskor egymás számára valójában idegen lányok és fiúk érdemben munkához lássanak, a csoporttagok közötti bizalom kiépítésére, a másik személy, mint „ember” megérintésére van szükség. Elég gyakran megtörténik, hogy ismeretlen, vagy egymást felületesen ismerő személyekkel kezdődik a munka akár az iskolában egy újonnan induló osztályban, vagy akár bármilyen célra szerveződött, hosszabb-rövidebb ideig együtt dolgozó közösséggel. A főiskolásokkal is így történt. Voltak közöttük magyar-szlovák, biológia-kémia stb. szakosok, különböző évfolyamos hallgatók. A kezdésnél néhány strukturált gyakorlat segített a finoman érzékelhető bizalmatlanság, kételyek, óvatos viselkedés, néhol a feszültség elhárításában, közömbösítésében, az *önbecsülés kiépítésében*. A pozitív irányú változás hamarosan érzékelhetővé vált. A kezdeti általános bizonytalanság után a jelenlevők kezdtek jól érezni magukat a bőrükben. Biztonságérzést adott az embereknek az, hogy felszínre került: így vagy úgy, mindannyian értékes emberek vagyunk. A rövid, szorosan egymást követő négyszemközti beszélge-

tések során a csoport tagjai érezni kezdték egymást. A mind több és több személyes dolog kifejezésével *kiépült a munkafolyamatban elengedhetetlen melegség, bizalom és közelség érzése.*

ERŐSZAK ÉS ISKOLA

Önkéntelenül felmerül a kérdés: egyáltalán létezik-e agresszió az iskolában, amivel szemben a tanároknak és a diákoknak egyfajta alternatívát kellene elsajátítani? Ha igen, a kényszerítésnek milyen finomabb vagy durvább eszközei vannak jelen a valóságos iskolai életben? Milyen hatással van a destruktív viselkedés a gyerekekre? Mivel nagy volumenű kérdésekről van szó, a *háromnapos műhelymunka középpontjában a romboló, bomlasztó magatartás és annak kezelése állt.* A Magyar értelmező kéziszótár szerint az erőszak: „Valamely cél elérésére irányuló kényszerítés, a hatalom kíméletlen alkalmazása”.

Bár mindannyiónknak érthetőnek tűnik a megfogalmazás, mégis a csoport elsősorban azon dolgozott, hogy neki magának, nekünk magunknak mit jelent a fogalom. Ahhoz, hogy a problémát megoldhassuk, ismernünk kell a *lényegét*. Ezért szükséges, hogy a csoport maga fogalmazza meg, ő maga mit ért agresszión. Fontos, hogy megegyezzenek, megegyezzünk a vizsgálandó fogalom értelmezésében.

„Kinek mi jut eszébe az *erőszak* szó hallatán?” – hangzott a kérdés. Különbözőbb gondolkodás nélkül gyors egymásutánban különböző szavak hangzottak el. A csoport cenzúra nélküli „ötletparádéja” a következőképp alakult.

Az *erőszak*: érzelemhiány, eltiltás, szenvedés, hatalom, megalázó helyzet, birtoklásvágy, kiszolgáltatottság, félelem, pótcselekvés, üvöltés, értelmetlenség, bűntudat, iskola, iszony, szerepek, kényszer, bánat, szülők, irtózat, tehetetlenség, korlátoltság, kiszolgáltatottság, indulat stb.

A rövid megbeszélés során lényegében érzékelhetővé vált, hogy az emberek különböznek az erőszakkal szembeni érzékenységükben. Ami az egyikünknek elviselhetetlen, a másikónknak természetes. A másik fontos tanulság az volt, hogy a központban lévő fogalom nem szükségszerűen fizikai természetű. A *legrosszabb, a legmegalázóbb, a legnehezebben elviselhető erőszak-formát* szinte kivétel nélkül mindenkinek a pszichológiai erőszak jelentette, amikor az érzések kíméletlen figyelmen kívül hagyásával történnek a dolgok. *Amikor személytelen hatalom áll az ember felett, amikor senki sem törődik azzal: mi megy végbe abban a gyerekben, akire az erőszak irányul.*

Az ötletekből kifogyva, a szavakat valamilyen összefüggés alapján összekötve (pl.: félelem – gyűlölet) hamarosan egy összekuszált pókháló alakult ki. Mégis, ennek ellenére jól körülhatárolható 4 csomópont különült el az úgynevezett háló-ábrán. Ezek a következők: 1. Nyomor, szenvedés, megalázás, halál. 2. Politika, háború, hatalom. 3. *Félelem, bűntudat, iskola, szülők, szorongás.* 4. Alkoholizmus, kábítószer.

Egy év óta veszek részt hasonló tréningek vezetésében. Döbbenetes számomra, hogy eddig még minden alkalommal az elméleti ismeretekkel abszolút egybevágoan a csoport munkája nyomán is kikristályosodott a *félelem*, a szülők, a szorongás és a bűntudat közötti kapcsolat. Annak megítélése, hogy kinek mit jelent a fókuszban lévő fogalom, meglehetősen színes. Ám a színes palettán az eredmény ismételten azt mutatja, hogy a nevezett fogalomkör meglehetősen nagy számú „strigulával” az *első helyen szerepel az egymással összefüggő jelenségek listáján.*

Mint pedagógusnak fontos tennivaló körvonalai rajzolódtak ki számomra: a tanárképzés segíthet és feltétlenül segítenie kell, hogy a gyerekek fejében az iskola és az agresszió ne egymást felidéző fogalmak legyenek. (Ennél még tragikusabb a félelem és a szülők szópár egymást felidéző összekapcsolódása.)

A csoportos „ötletroham” után a személyes érintettségű, megélt élmények felidézésével az *erőszak gyerekekre tett pusztító, romboló hatása* tűnt szembe (nem egészen ismeretlen élményként).

Feladat: „Menj vissza időben! Mint iskolás gyerek, idézz fel egy számodra erőszakként átélt eseményt!”

„Nagy gondban voltam, amikor megkaptuk a feladatot” – kezdte visszaemlékezését az egyik hallgató. Aztán így folytatta: „Meglepett az, hogy az iskola és az erőszak eszébe jut-e valakinek? Valószínű azért, mert nekem soha nem volt problémám az iskolával. Édesanyámék aggódtak is, hogy soha egy betört ablak, soha egy egyes. Valami baj van ezzel a gyerekekkel! Tényleg úgy kellett gondolkodni, milyen problémám adódhatott az iskolában. Aztán rádöbbenem, hogy az életem legmegrázóbb helyzetét éltem át az egyik iskolában.”

Aztán folyamatosan, szinte szünni nem akaróan folytatták a többiek is a megélt, igaz, még ma sem tompuló, fájdalommal teli történeteket. A „láttelepet” szavakban nagyon nehezen lehet összefoglalni, a lényeg, hogy az élmények között jelen volt a *hatalom durva gyakorlása, a visszaélés, a kiközösítés, a megtorlás, a megalázás, a gyanúsítás, a leszidás, a megszegényítés, a kikizetés, az asztaltsapkodás, az ordibálás, a félelelmeltetés, a mindenáron győzni akarás, a kigúnyolás, a düh, az indulat, a csúfolás, a nyilvános kinevetés stb.*

A megrázó történetek hiteles elbeszélései során érezhetővé vált az együttlét és az összetartozás szavak nélküli kifejeződése. Mindannyiunkat megsebeztek, mindannyiunk így vagy úgy szenvedett már, és ma is szenved a megalázó helyzetektől. Az ülés alatt az egymás iránti mély figyelem, a megértés természetes módon végig jelen volt. Kimondva és kimondatlanul a személyes érintettségű fájdalom feltárása során a csoport egy életre „*véd és dacsösvetséget*” kötött az agresszióval szembeni megoldások keresésére. A gyakorlat abban segített, hogy a továbbiakban ne kívülről szemléljük a dolgokat, hanem nekünk, magunknak legyen fontos a belülről izzó elkötelezettséggel történő megoldáskeresés.

A nehezen elviselhető helyzetek iskolai megjelenési formáinak felszínre kerülése, a közkinccsé tett felkavaró történetek indították el azt a folyamatot, amely során az esztelen viselkedésformák gyökerei nyomába eredtünk. Szintén közös munka során rajzolódtak ki azok a karakterisztikus pontok, amelyek erőszakossá válhatnak.

A további teendők felépítésének az alapelve szintén a személyes élettapasztalatokból való kiindulás, azok összegyűjtése, tudatosítása, majd megerősítése volt.

ISMERKEDÉS A KREATÍV KONFLIKTUSKEZELÉSEL

A továbbiakban az előzőek ellentétét vizsgáltuk. A korábbi visszaemlékezéshez hasonlóan, immár az volt a feladat, hogy mindenki mondjon el egy olyan megélt konfliktust, amelyet sikerült erőszak nélkül megoldania. Az igaz, valóságos, erőszak nélküli konfliktusmegoldások elbeszélése ráébresztette a résztvevőket arra, hogy már mindannyian sikerrel gyakoroltuk ezt. Szinte „tananyagká” állt össze, hogy *a problémák kezelésében hosszabb és minőségileg jobb eredményt, olykor hihetetlen hatást lehet elérni a szokástól eltérő módon, sablonok, sztereotípiák, jól bejáratott sémák nélkül.* A hiteles történetek által derült ki, hogy mindenki képes a passzivitás helyett az aktivitásra, a megadás helyett az igazságkeresésre, a mártíromság helyett a szükséges mértékű szenvedésre, a taposás, a tülekedés helyett a törődésre, a támogatásra, a hazugság helyett az őszinteségre, a befelé fordulás helyett a nyitottságra.

A valóságban gyökerező élmények meggyőző módon alternatívaként összegződtek a csoport „tankönyvének” tételeivé: lehetséges úgy keresni konfliktuskezelő módot, hogy egyetértésre jussunk. Az emberek képesek saját magukban és másokban kutatni és felfedezni a jót. Ha sikerül a másik ember szemüvegével is meglátni a világot, ha képesek vagyunk átértékelni az álláspontunkat, ha rájövünk, hogy valami nem helyes, akkor az együttlét, a közös munka is eredményesebb lesz. A nyitottság, a becsületesség és az őszinteség megkönnyíti az olykor heves érzelmeink és indulataink kezelését. Máskor a meghökkentés és a humor hozhat váratlan fordulatokat, kielégítőbb, hatékonyabb megoldásokat a konfrontáció során.

A csoport arra a konklúzióra jutott: az emberek igenis keresik az erőszakmentes megoldásokat. *Az erőszak nem feltétlenül szükséges a pedagógiai sikerhez.*

AZ ÚJ VISELKEDÉSMÓD KIPRÓBÁLÁSA

A későbbiekben a csoportülések teret adtak a saját és mások tapasztalatainak, a szokatlan beállítódások és viselkedések, új szemléleti és magatartási elemek kipróbálására, a kialakult egyéni attitűdök stb. merevségének oldására, korrigálására.

SZEREPIJÁTÉKOK

Az elfojtott érzelmek két végétét elég gyakran megéljük. Akkor, amikor a kifelé áramló szeretetet, szimpátiát nem tudjuk megosztani másokkal, vagy sikertelenség miatt tartunk tőle, hogy megosszuk. Ennek ellentéte az, hogy félelmünket, dühünket, agresszivitásunkat próbáljuk elfojtani. E két végtet felszabadításában a szerepjátékok segítettek. Az előkészítés után a hallgatók különböző jeleneteket játszottak el úgy, hogy szabad utat engedtek az addig fel nem dolgozott érzelmeknek és indulatoknak. „A hétvégi utazás”, a „Kedves Mama”, „Kandatta” és a „Félév után” című „darabokban” szülő-gyerek, párkapcsolatokra vonatkozó viszályok, összeütközések stb. zajlottak le. Az elnyomás, a zsarnokság, a neheztelés, a megbántódás, a harag, a tolazkodást elszenvedők negatív érzései szabadultak fel. Ekkor döbrent rá a csoport, hogy az ellenséges, fenyegető, romboló energiákat át lehet alakítani alkotó, jóakarátú, kooperálni képes erővé, ami építő jellegű megoldási formákat eredményez. A játék során az egyének bíztak magukban, a többiekben, a csoportfolyamatban és mások ötleteiben. Előre nem lehetett tudni, hogy mi lesz az eredmény, milyen megoldások születnek. De egy biztos volt: csak a csoporton múlik, hogy mi fog történni.

E tréningszakasz elméleti összefoglalója követendő utat jelölt ki: *teljesen új módon kell gondolkodni régi problémán.* Más szemlélettel, naponta kell gyakorolni ezeket a merőben új megoldásokat. A mindennapi életben nem a tipikus szituációkat kell újra és újra lejátszani, amik rendszerint lemerevednek, és nem vezetnek sehova. Mindig azt kell nézni, hogy a *szituációk, élethelyzetek mögött emberek vannak.*

GYAKORLAT: ÉPÍTÜNK EGY ÚJ TÁRSADALMAT!

További tanulási lehetőséget jelentett a következő feladat. Mini csoportokba szerveződve az „állampolgárok” azt a feladatot kapták, hogy teljesen tiszta lappal, a semmiből kiindulva alkossanak egy új társadalmat. Vegyék figyelembe, hogy mit akarnak, hogyan akarnak élni. Döntsenek az oktatásról, a törvényekről, más nemzettel, néppel kiépítendő kapcsolatokról és egyéb szociális funkciókról. Mindhárom szervezet foglalja írásba a törvényeit. Majd az újonnan alakult „Államsziget”, a „Szivárvány” és „Zoodiákia” választott egy szóvivőt, aki a formulát bemutatta a többieknek. Így a tárgyalások elkezdődhettek a közös probléma megoldása érdekében. A megoldatlan kérdés: az egyetlen hozzáférhető vízforrás egy erősen szennyezett folyó, amely mindhárom ország fennhatósági területén keresztül folyik. A választott képviselők a probléma kezelésére tett különböző nézeteket próbálták mindenki számára elfogadhatóvá alakítani. A választópolgárok mindvégig jelen voltak, és figyelték a munkát. Bármelyikőjük beleszólhatott a vitába. Egyetlen kikötés csupán az volt, hogy az előző csoportülésen kipróbált *új viselkedésmódot, amennyire csak lehet, alkalmazzák* a munkában.

E tréningszakasz ideje alatt lezajló történések és események során a tanulási folyamatok érzelmi, gondolati és viselkedési szinten zajlottak. A *problémamegoldás folyamata mintaként szolgált*, hogy hogyan lehet közös célokat meghatározni, a tennivalókat megtervezni. Miként lehet az álláspontjainkat a visszajelzések alapján átértékelni, javaslatokat, megegyezéseket tenni. A személyközi interakciók nyitottak voltak. Ezúttal egy valószínűségi *lehetséges modellben fejeződött ki, hogy hogyan lehet egy közösséget építeni és fenntartani.* A személyek azt is átérezhették,

hogy jó érzés tartozni valahova. Valójában megtapasztalták, hogy a hatalom megosztható, és a személyes hatalom egyre növelhető. *Saját élményen keresztül tanulták meg a résztvevők, hogy a kooperatív viselkedés győzedelmeskedhet az erőszak felett.* A polgárok átértékelték azt az élményt, hogy kivétel nélkül, mindannyian értékes emberek, és hozzájárulhatnak ehhez az eredményhez. Az előrehaladás és fejlődés érdekében az embernek biztonságot nyújtó közösségre van szüksége. Ahhoz, hogy ez biztonságos legyen, tiszteletet, törődést igényel minden tag részéről a csoport minden tagja iránt. *Szükséges, hogy az emberek együtt tervezzenek és dolgozzanak, valóban tudjanak együttműködni, hiszen a közösség nagyobb erőforrás, mint az egyén.*

Effajta közösség bárhol, bárkikkel kiépíthető néhány alapszabály betartásával, egymást követően jól felépített kommunikációs és konfliktusmegoldó gyakorlatok stb. segítségével. Ennek az ábécéjét sajátították el a tanárjelöltek. A másfajta gondolkodás, a szemléletváltás stb. általában 25–30 órányi kifejezetten intenzív munka után már konkrétan látszik. Nagy boldogság számomra, hogy a „végzett” csoportok továbbra is kapcsolatban állnak egymással, rendszeresen találkoznak, megbeszéléseket tartanak, uszodába járnak stb. Nietzsche szavai beteljesülni látszanak: *„Teremtök tökéletesebb testet, első mozdulatot, magától gördülő kereket – alkossak alkotót!”*

UTOLSÓ FEJEZET

A harmadik nap végén a hallgatók megismerkedtek a nemzetközi mozgalom szerkezetével, a csoportok szervezésének szabályaival és a hazai trénerképzés folyamatával. A *haladó* tréningre azok jelentkezhetnek, akik elsősorban önmaguk akarnak fejlődni. Akik mélyebben szeretnék elsajátítani az effajta filozófiát, gyakorolni szeretnék az új viselkedést napról napra abból a célból, hogy személyes életüket jobbá tegyék. Ezen túllépve, a *trénerképző* programon az vehet részt, aki meg akarja tanulni tanítani az embereket másképp élni. A leendő jelölteknek egy vezető trénerrel és 2–3 társukkal további 9 alaptanfolyamot kell lebonyolítani, hogy működési gyakorlatunk során a facilitátori rátermettségüket bizonyítani tudják.

Átalakulóban lévő társadalmunk az egyénektől nagyobb fokú együttműködési készséget, toleranciát, a másság elfogadását, új választásokat, új hitet stb. kíván. Ez a sürgető feladat is azt kívánja, hogy minél több tréner minél hamarabb kezdje meg működését.

ÖSSZEGZÉS ÉLETRE SZÓLÓ ÚTRAVALÓVAL

Beszámolómban azt a folyamatot próbáltam megragadni, amely során egy strukturálatlanul kezdődő csoportot egy hatékony stáb képes olyan közösséggé építeni, ahol a csoport pozitív irányú változtató ereje kifejlődik. *Ez mintául szolgált a tanárjelölteknek arra, hogy hogyan kezdjék el pl.: az osztályfőnöki teendőiket.*

A tréning megkomponálása, a részegységek felépítése és azok egymásra történő hatása egyre nagyobb *öntudatosság, éleslátás, érzékenység* stb. felé vitte a hallgatókat.

A program magyarországi adaptálásának sikere az *„életből az életnek”* nevelői felfogásnak köszönhető. A trénerek mesteri fokon a helyszínen, a csoporttagok aktuális állapotához, konkrét reakcióikhoz mérten tervezik a következő szakaszt. A jól körvonalazott elvek, a határozott szerkezet betartásával a „feladatbankból” olyan gyakorlatot választanak, amelyek az adott csoportra, konkrét helyzetre stb. illenek. A közvetlen, élő kapcsolatot nagymértékben segíti a folyamatos visszajelzés. Minden tréningszakasz az elmaradhatatlan értékeléssel zárul. Nyilvánosan történik a megbeszélés: a rövid, tömör, lényegretörő jelzések alkalmat adnak arra, hogy az emberek a sokféleséget megtapasztalják. Szinte biztosra vehető, hogy egy dolog megítélésakor legalább kétféle vélemény hangzik el. Vagy: amire az egyikőnk nem is figyelt, az a másikőnknek maga a csoda. Így a kurzus végére a csoport koordinátatengelyében értéknek számít a másság elfogadása, s ez abban fejeződik ki, hogy az emberek már nem akarják egymást megváltoztatni, meggyőzni. Ehelyett tisztelik egymás véleményét, valóban elkezdnek figyelni egymásra.

Az AVP műhely másik jellemző sajátja, hogy *rendkívüli dinamikája van*. Rendre váltakoznak azok a feladatok, amelyek újra és újra az egymásra hangolódást segítik, míg mások a játékoság, spontaneitás, a természetesség kialakulását könnyítik meg. Majd igazán mély szintekből újabb „könnyű és élénk” játékok segítenek az „áthangolódásban”. Mivel minden nevelő felelősséggel tartozik saját osztályközösségének minőségi alakításáért, a tréning felbecsülhetetlen értéke, hogy a leendő tanárok szembesülnek azzal, hogy egy *nevelési program sikere vagy bukása a tanár pedagógiai, pszichológiai felkészültségétől, szakmai tudásától, karizmatikus erejétől, klímateremtő képességétől függ*.

Végezetül hadd álljon itt az utolsó rész értékelésekor elhangzott hallgatói vélemény: „Teljesen mindegy, merre megyünk innen, a batyunkban van már útravaló, köszönünk nektek mindent.”

A sikeres foglalkozássorozat arról győzte meg a vezetőket, hogy a mozgalom szemlélete széles körben alkalmazható, a személyek közötti feszültségeket csökkentő, a mindennapi problémák megoldásában viselkedésszabályzóként használható filozófia.

A Neveléstudományi Tanszék vállalkozása igen jelentős. További tervei között szerepel főiskolai hallgatók trénerre történő kiképzetése, akik már az 1994/95-ös tanévtől részt vesznek szélesebb körben meghirdetett hasonló fakultációs programok szervezésében, koordinálásában és lebonyolításában.

IRODALOM

- Aronson E.: A társas lény. Az emberi agresszió 221–231. o. Az előítélet 232–241. o. Bp.: Közgazdasági és Jogi Kiadó.
- Farkas Olga: Az erőszakmentes nevelés tanulása AVP csoportokban, Óvodai Nevelés, 1994/2. sz.
- Farkas Olga: Új viselkedési formák tanulása AVP csoportokban, Módszertani Közlemények, 1993. 4–5. 160–162. o.
- Forgács Ilona: Alternatíva az erőszakkal szemben. Destrukciónál kreativitás. Beszélgetés Farkas Olgával, a JGYTF tanárával, Új katedra, 1993/94. november–december, 18–21. o.
- Major Dóra: Előítéletmentes nevelést!, Köznevelés, 1994. január 21.
- M. L.: Konferencia a gyermeki jogokról. Köznevelés, 1993. október 29.
- Ranschburg Jenő: Félelem, harag, agresszió. Pszichológia Nevelőknek, Bp.: Tankönyvkiadó, 1975.
- Szávai István: Az erőszak, Új Katedra, 1992/1. 27. o.
- Szekszárdi Ferencné: A pedagógiai gyakorlat jellegzetes konfliktusai, Új Pedagógiai Szemle, 1993. 7–8.
- Szunyogh Szabolcs: Mit tehetünk a gyűlölet ellen? Beszélgetés a cselekvő türelemről Ranschburg Ágnes pszichológussal, Köznevelés, 1993. március 26.

HOFFMAN ÁDÁMNÉ
IV. Sz. Általános Iskola
Paks

Közös erőfeszítésekkel a kudarcok ellen

Napjainkban egyre több könyv jelenik meg – elsősorban felnőttek számára –, melynek témája a siker. Legalább olyan fontos azonban annak elemzése, milyen tényezők vezethetnek a kudarchoz, mert csak ennek ismeretében tehetünk ellene. Különösen pedagógusok számára lényeges annak tudata, hogy milyen konfliktushelyzetek adódhatnak munkájuk során. A tanulási nehézségekből fakadó kudarc sok konfliktus forrása.

Az előidéző okok többfélék. Adódhatnak:

1. Az iskolai oktatás jelenlegi rendszeréből, a tanterv hiányosságából, a tantárgyak párhuzamos tanításából, a különböző szakos kollégák elszigetelten (nem teamben) folyó munkájából,